

„Mechanizacja i Automatyzacja Górnictwa” jako dokument osiągnięć naukowo-technicznych

Przedstawiono podstawowe cele działalności popularyzującej naukę. Przypomniano kanony, jakie spełniać musi czasopismo oraz poprawna publikacja, by traktowane były jako dokument naukowy. Omówiono zasady związane z poprawnym przygotowaniem publikacji w świetle obowiązujących przepisów. Zarysowano działania podejmowane dla utrzymania wysokiej wartości punktowej czasopisma „Mechanizacja i Automatyzacja Górnictwa” w ocenie czasopism dokonywanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

1. WPROWADZENIE

Działalność Instytutu Technik Innowacyjnych EMAG opiera się przede wszystkim na prowadzeniu prac naukowo-badawczych i rozwojowych. Ale nie tylko. Duże znaczenie przywiązywane jest do upowszechniania, promocji i popularyzacji nauki w czasopiśmie „Mechanizacja i Automatyzacja Górnictwa”, którego EMAG jest wydawcą. Dokonywane tam promowanie przedsięwzięć innowacyjnych, wykorzystujących wyniki badań naukowych lub prac rozwojowych, nie ogranicza się tylko do osiągnięć Instytutu EMAG. Najogólniej rzecz ujmując czasopismo MiAG jest przekaznikiem informacji naukowo-technicznej, czyli informacji o osiągnięciach nauk technicznych i ich zastosowaniach praktycznych oraz o osiągnięciach nauk ścisłych znajdujących zastosowanie w technice. Wyróżnić tu można głównie informację metodologiczną – o procedurach i technikach badań – oraz informację teoretyczno-koncepcyjną – o nowych teoriach, hipotezach i ideach [1].

Każda publikacja, rozumiana jako dokument opublikowany, dokument uwielokrotniony w celu jego rozpowszechniania [6], musi odpowiadać zasadom, jakie wskazują przepisy Prawa prasowego [9], regulujące funkcjonowanie środków tzw. „masowego przekazu”, zwłaszcza gazet, czasopism, radia i telewizji. Obejmują one m.in. przepisy dotyczące rejestrowania organów prasowych, prawa i obowiązki

dziennikarzy, prawo do sprostowania, zasady postępowania w sprawach prasowych itp. [10].

Istotną rolę w działalności wydawniczej odgrywa też przestrzeganie norm, rozumianych jako dokument przyjęty na zasadzie konsensusu i zatwierdzony przez upoważnioną jednostkę organizacyjną, ustalający – do powszechnego i wielokrotnego stosowania – zasady, wytyczne lub charakterystyki [5] odnoszące się do działalności wydawniczej. Celem tej normy jest ułatwienie realizacji zadań poprzez tworzenie wzorcowych rozwiązań w zakresie utrwalania osiągnięć techniki oraz upowszechniania postępu w nauce i postępu technicznego. Warto przy okazji dodać, że Polskie Normy korzystają z ochrony jak utwory literackie, a autorskie prawa majątkowe do nich przysługują krajowej jednostce normalizacyjnej czyli PKN.

W niniejszym artykule starano się przypomnieć pewne definicyjne pojęcia związane z szeroko rozumianym procesem wydawniczym, podkreślające dokumentacyjny charakter publikacji zawartych w „Mechanizacji i Automatyzacji Górnictwa”.

2. CZASOPISMO MIAG JAKO WYDAWNICTWO PERIODYCZNE

W polskiej praktyce wydawniczej i bibliograficzno-statystycznej za czasopismo uważa się każdy periodyk ogólnoinformacyjny ukazujący się nie częściej niż raz

w tygodniu [2]. Pod pojęciem czasopismo [10] zazwyczaj rozumie się więc periodyk, czyli wydawnictwo periodyczne, którego zakończenia nie przewiduje się, ukazujące się (niekoniecznie drukiem) w postaci osobnych zeszytów (numerów), objętych wspólnym tytułem, w regularnych odstępach czasu (tygodniki, dwutygodniki, miesięczniki, dwumiesięczniki, kwartalniki, półroczniki, roczniki). Ze względu na treść dzielą się one m.in. na: popularno-naukowe, naukowe, społeczno-polityczne, społeczno-kulturalne, literackie, techniczne, turystyczne, satyryczne itp. W tym kontekście czasopismo „Mechanizacja i Automatyzacja Górnictwa” jest więc miesięcznikiem naukowo-technicznym, kierowanym do osób dorosłych, z przygotowaniem fachowym.

Zgodnie z obowiązującymi kanonami formalnymi czasopismo MiAG posiada ukształtowania redakcyjne, charakteryzujące się tytułaturą i tekstami przypisanymi określonym działom, tj.: innowacyjność w technice, procesy technologiczne, energoelektronika, mechanika, automatyka, informatyka, telekomunikacja, aerologia, zagrożenia naturalne i bezpieczeństwo, ekologia i ochrona środowiska, organizacja i zarządzanie, rodzajem i układem elementów typograficznych (krój pisma, liczba łamów na kolumnie, ilustracje, tabele, tytuły). Ponadto posiada ukształtowany układ graficzny, który odróżnia MiAG od innych czasopism.

Istotnym elementem MiAG jest metryka wydawcy – stopka redakcyjna, czyli zbiór danych dotyczących produkcji wydawnictwa – miejsce, rok i kolejność wydania, miejsce druku, wysokość nakładu, cena. Elementem metryki jest też obowiązujący w Polsce od 1977 roku nr ISSN, czyli Międzynarodowy Znormalizowany Numer Wydawnictwa Ciągłego [10], tj. symbol nadawany każdemu wydawnictwu ciągłemu, złożony z dwóch 4-cyfrowych części połączonych łącznikiem.

Liczba wydawanych zeszytów MiAG jest stała, z góry określona, a każdy zeszyt posiada kolejny numer danego roku oraz ciągły, nadawany od początku istnienia czasopisma. Poszczególne zeszyty mają paginację własną, spis treści oraz streszczenia w językach: polskim, angielskim i rosyjskim. Każdy numer zawiera szereg artykułów różnych autorów, zgrupowanych w wymienione wcześniej działy. Zwykle stanowią one ważny materiał informacyjny o aktualnych zagadnieniach i o najnowszej problematyce nauki i techniki.

O istocie publikacji naukowych w MiAG stanowi też aparat naukowy wydawnictwa [10], czyli zespół elementów wydawnictwa, wymagający wskazania źródłowych materiałów cytowanych, omawianych bądź wykorzystanych przez autora. Należą tu m.in.

przypisy, bibliografia załącznikowa, literatura, indeksy, a w przypadku publikacji opracowanych metodą hipertekstu – także np. odnośniki do innych tekstów.

3. PUBLIKACJE W KONTEKŚCIE PRAWA AUTORSKIEGO

W nauce pod pojęciem dokument rozumie się każdy przedmiot materialny będący świadectwem jakiegoś faktu, zjawiska lub myśli ludzkiej [3], przy czym rozróżnia się dokumenty: piśmiennicze (np. książki, czasopisma) i niepiśmiennicze (np. plany, dokumentacja projektowo-techniczna) oraz wizualne, oglądowe (np. publikacje drukowane, rękopisy, fotografie, dzieła sztuki), audialne, słuchowe (np. płyty gramofonowe, kompaktowe, taśmy magnetofonowe), audiowizualne, słuchowo-oglądowe (np. filmy) i nośniki komputerowe (np. dyskietki, dyski optyczne). Można tu – ze względu na kolejność źródła informacji – wyróżnić też podział na dokumenty pierwotne, mające taką formę, jaką nadał im twórca, dokumenty wtórne, dokładne odwzorowanie dokumentu pierwotnego (np. odpis, fotokopia, kserokopia), dokumenty pochodne, sporządzone na podstawie dokumentu pierwotnego, zawierające informacje o nim i jego zawartości. A więc publikacja spełniająca wymagania formalne i merytoryczne jest takim dokumentem, który pierwotnie oznaczał dokument na nośniku fizycznym (druk, nagranie, dokument elektroniczny), obecnie zaś jest to rozumiane szeroko, tj. uwzględnia się także dokument on-line – np. dokument w sieci, bez określonej stałej formy fizycznej [7].

Publikowane w MiAG artykuły mają z reguły charakter naukowy. Jednak sporadycznie publikowane są też artykuły innego rodzaju [3]. Pierwsze z nich to artykuły wstępne i artykuły redakcyjne, odzwierciedlające stanowisko redakcji wobec aktualnych problemów poruszanych na łamach czasopisma, z wyeksponowaną funkcją postulatyczną. Innego rodzaju publikacje to artykuły dyskusyjne, inicjujące publiczną wymianę myśli na określony temat oraz artykuły polemiczne, kwestionujące słuszność tez konkretnej publikacji, z którą jest prowadzona polemika. Ukazują się też artykuły popularnonaukowe, uprzyśtaławiające specjalistyczne tematy naukowe i techniczne, czy wreszcie artykuły okolicznościowe, drukowane z okazji konkretnej rocznicy, jubileuszu – na przykład aktualnego 50-lecia MiAG – lub innego doniosłego społecznie faktu.

W procedurach procesu wydawniczego przykładana jest wielka dbałość o to, by każdy z publikowa-

nych artykułów, bez względu na rodzaj, spełniał wymagania przepisów ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo autorskie [8]. Głównym jego celem jest ochrona interesów twórców – autorów, to jest stosunków prawnych związanych z tworzeniem utworów, korzystaniem z nich i ich ochroną, natomiast centralnym pojęciem prawa autorskiego [8] jest *utwór*, który stanowi przedmiot ochrony i oznacza uzewnętrznione (ustalone) dobro niematerialne, będące wynikiem twórczej pracy intelektualnej (naukowej lub artystycznej) człowieka, różne od przedmiotu, na którym zostało utrwalone. Aby wytwór intelektu miał status utworu, musi spełniać przesłankę *działalności twórczej o indywidualnym charakterze*, określaną niekiedy jako *piętno osobiste, oryginalność*.

Generalnie twórca każdego dzieła ma prawo dysponować swoim utworem (autorskie prawa osobiste) oraz czerpać korzyści z upowszechniania (wykonania, użytku) utworu (autorskie prawa majątkowe). Autorskie prawa majątkowe wygasają z reguły po 50-75 latach po śmierci twórcy. W ogólnym rozumieniu przepisów prawa autorskiego utworem jest nie tylko film, obraz, rzeźba, powieść, artykuł prasowy czy piosenka, ale też np. program komputerowy.

Od *utworu* traktowanego jako artykuł naukowy wymaga się [3] – najogólniej rzecz ujmując – omówienia problemu, poprzez wywód oparty na faktach poddanych analizie, wyprowadzenia wniosków i uogólnień, zmierzających do udowodnienia postawionej tezy lub uzasadnienia postulatów. Są to więc wymagania wyższe niż w stosunku do artykułu publicystycznego, wyrażającego stanowisko autora (autorów) wobec istotnych problemów oraz występujących zjawisk, w którym posługując się różnorodnymi metodami oddziaływania intelektualnego, jak argumentacja, wyjaśnianie itp., a także wykorzystując dodatkowe środki oddziaływania emocjonalnego zmierza się do kształtowania opinii czytelników [2].

4. PUBLIKACJE W ASPEKTCIE BIBLIOMETRYCZNYM

Narzędziem pozwalającym ocenić stan nauki i technologii na podstawie całkowitej produkcji piśmiennictwa naukowego jest bibliometria [4]. Współczesna bibliometria jest związana przede wszystkim z nazwiskiem Eugene'a Garfielda, który w 1955 roku zaproponował stworzenie indeksu cytowań naukowych (*Citation indexes for science*).

Pierwszy *Science Citation Index (SCI)* ukazał się w 1963 roku, obejmował 102 tys. artykułów, które zostały opublikowane w 1961 roku w 613 wybranych czasopismach. Garfield założył w Filadelfii Instytut Informacji Naukowej (Institute of Scientific Information, ISI), którego zadaniem było i jest opracowywanie rozbudowywanych indeksów cytowań. Wśród zagadnień dotyczących oceny czasopism naukowych oraz dorobku naukowego pracowników powszechnie używane jest określenie *lista filadelfijska*, którą stanowi lista tytułów czasopism rejestrowanych w różnych bazach bibliograficznych ISI. Wskaźnik *impact factor (IF)* danego czasopisma to liczba cytowań uzyskanych przez to czasopismo w roku bieżącym dla artykułów opublikowanych w nim w ciągu dwóch poprzednich lat, podzielona przez ogólną liczbę artykułów zamieszczonych w tym czasopiśmie w tych samych dwóch latach. Źródłem wskaźnika IF jest wydawana corocznie baza *Journal Citation Reports (JCR)*. Jej zawartość podlega stałej weryfikacji, w wyniku której do bazy wchodzi nowe tytuły, znikają natomiast te, które nie sprostały wymogom stawianym przez ISI.

W związku z takim postrzeganiem czasopism dążeniem każdego wydawcy jest znalezienie się na liście czasopism punktowanych z jak najwyższą liczbą punktów. Oprócz prestiżu powoduje to wzrost zainteresowania czasopismem autorów o dużym dorobku i wysokim autorytecie. Nie inaczej jest też w przypadku „Mechanizacji i Automatyki Górnictwa”.

Pierwszym krokiem w tym zakresie było poddanie MiAG ocenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, które dla potrzeb kompleksowej oceny jakości działalności naukowej lub badawczo-rozwojowej jednostek naukowych, opracowało nowy system kryteriów i zasad oceny czasopism naukowych. Zmieniły one w znaczący sposób dotychczasowe zasady wydawania i funkcjonowania periodyków, których ocena, bezstronna oraz adekwatna do zakresu i obszaru działania, nie jest rzeczą łatwą. Docenić więc należy przyświecające autorom nowych zasad przesłanki do wprowadzenia ostrzejszych niż dotąd kryteriów ewaluacji, które w gruncie rzeczy mają w zamyśle doprowadzić do wzrostu prestiżu i znaczenia polskich czasopism naukowych. Z drugiej jednak strony wiąże się to z koniecznością zwiększenia wysiłków i nakładów, organizacyjnych oraz finansowych, związanych z wydawaniem czasopisma naukowego.

Najważniejszymi zmianami, wprowadzonymi w 2012 roku było:

– ustanowienie dla MiAG nowej strony internetowej: www.miang.emag.pl,

- wprowadzenie nowych zasad publikowania w MiAG,
- rozszerzenie odpowiedzialności autorów za jakość artykułów, ujęte w nowym formularzu oświadczenia autora/współautora,
- nowa procedura recenzowania,
- oświadczenie recenzenta o niewystępowaniu konfliktu interesów,
- niepodawanie nazwisk recenzentów artykułów publikowanych w kolejnych numerach – pełna lista recenzentów publikowana będzie w ostatnim numerze danego roku oraz umieszczana na stronie internetowej czasopisma.

Istotną zmianą jest też walka o rzetelność autorów publikacji naukowych. Podejmowane są działania zmierzające do eliminacji takich zjawisk jak:

- *ghostwriting*, który występuje wówczas, gdy ktoś wniósł istotny wkład w powstanie publikacji, bez ujawnienia swojego udziału jako jeden z autorów lub bez wymienienia jego roli w podziękowaniach zamieszczonych w publikacji,
- *guest authorship*, który występuje wówczas, gdy udział autora jest znikomy lub w ogóle nie miał miejsca, a pomimo to jest autorem/współautorem publikacji.

Wszelkie wykryte przypadki będą przez redakcję MiAG demaskowane, włącznie z powiadomieniem odpowiednich podmiotów (instytucje zatrudniające autorów, towarzystwa naukowe, stowarzyszenia editorów naukowych itp.). Redakcja będzie też dokumentować wszelkie przejawy nierzetelności naukowej, zwłaszcza łamanie i naruszanie zasad etyki obowiązujących w nauce.

5. KONKLUZJA

Głównym celem realizowanym przez czasopismo „Mechanizacja i Automatyizacja Górnictwa” jest przekazywanie informacji naukowo-technicznej, czyli informacji o osiągnięciach nauk technicznych i ich zastosowaniach praktycznych oraz o osiągnięciach nauk ścisłych znajdujących zastosowanie w technice.

Dotychczas stosowane procedury wydawnicze oraz poziom publikacji były podstawą do przyznania 6 punktów artykulom ukazującym się w czasopiśmie MiAG.

Publikacje prezentowane przez autorów w periodyku MiAG bez wątplenia są dokumentami osiągnięć naukowo-technicznych, potwierdzającymi adekwatny poziom wiedzy.

Dążeniem redakcji MiAG jest zachowanie ujednoczonych, transparentnych zasad procesu wydawniczego, dostosowanych do kryteriów i arkuszy oceny czasopism sformułowanych przez MNiSW.

Biorąc pod uwagę wszystkie przytoczone w artykule argumenty, można uznać, że działania wydawnicze realizowane w czasopiśmie „Mechanizacja i Automatyizacja Górnictwa” na pewno przyczyniają się w jakimś stopniu do rozwoju polskiej nauki.

Literatura

1. Artowicz E.: Reprezentacja wiedzy w systemie informacyjno-wyszukiwawczym. Warszawa 1997.
2. Encyklopedia wiedzy o prasie, pod red. J. Maślanki, Wrocław 1976.
3. Internetowa Encyklopedia PWN. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN cop. 1997-2004; Wirtualna Polska SA, Gdańsk-Wrzeszcz: Wp.pl cop. 1995-2005, <http://encyklopedia.wp.pl/>
4. Krzyżaniak T.: Kilka słów o bibliometrii [witryna internetowa]. Bydgoszcz, http://www.amb.bydgoszcz.pl/~biblio/ambgb/b_biblioteoria.htm
5. Polski Komitet Normalizacyjny. Warszawa, PKN, <http://www.pkn.pl/>
6. PN-92/N-01227 Bibliotekarstwo i bibliografia. Typologia dokumentów. Terminologia. 1992.
7. Sadowska J.: II międzynarodowy kongres bibliografów. W: "EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy". Konferencje: sprawozdania, materiały (Dokument elektroniczny), <http://ebib.oss.wroc.pl/konferencje/kopenh.htm>
8. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo autorskie. Dz. U. z 1994, Nr 24, poz. 83, tekst jednolity; Dz. U. z 2006, Nr 90, poz. 631.
9. Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe. Dz. U. z 1984 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.
10. Wasilewski J.: Edukacja czytelnicza i medialna. Niezobowiązujący słownik niektórych pojęć. „Biblioteka w Szkole” 2000 nr 3, s.1-36.